

Původní opevnění města Slaného hradebními zdi – datující do dob vysazení zdejší osady na město – je zahaleno rouškou tajemství stejně jako jeho samotný vznik. Jisté je, že již na počátku 14. století obepínaly město hradby s baštami, branami a věžemi, zkrátka, že město bylo, byť primitivně, opevněno.

A přece se toto opevnění stalo příčinou velkého neštěstí. Když o výročním trhu, konaném v den sv. Pankráce (10. května)

r. 1371 vypukl ve městě oheň, tisíce návštěvníků nemohlo úzkými branami rychle z obvodu města uniknout. Veliké množství tlačících se lidí se udusilo, bylo k smrti ušlapáno nebo poraženo. V klidných dobách krále Jiřího z Poděbrad a Vladislava II. byly hradby i brány města znovu nákladně vystavěny a královské město Slaný se jimi stalo pověstné.

Celý obvod vnitřního města byl obklopen mohutnými hradbami s několika kulatými nebo vícebokými baštami, valy a příkopy. Volný přístup do města byl branami, umístěnými ve všech 4 světových úhlech.

Na východní straně se nacházela nejpamátnější **Pražská brána** (pojmenována také „podhradskou“). K jihu **Všehlušická brána**, později nazývaná „fortnou“, směrem k západu stála brána **Lounská** a k severu až dodnes zachovalá brána **Velvarská**.

Velvarská brána se původně skládala z vlastní brány, předbrani s cimbuřím, mostu přes suchý příkop a byla chráněna po levé straně ve směru z Velvarského předměstí ještě baštou.

Maketa Pražské brány

Tato její pozdně gotická podoba z 2. poloviny 15. století zůstala nezměněna i v následujícím století. V prostorách Velvarské brány, která byla na podzim roku 1967 předána Vlastivědnému muzeu v Slaném, je umístěna speciální expozice fortifikace města.

O charakteru opevnění je možno si učinit představu z překresby Willenbergova pohledu na Slaný kolem roku 1602, jehož panorama je

doprovázeno modelem opevnění. Z Velvarské brány se naskýtá málo známý pohled na město, Slánskou horu a některé zbytky opevnění města ležící severovýchodně od ní.

Černá bašta stojí východně od Velvarské brány v linii vnitřní hradební zdi za novo-

Černá bašta

dobou budovou pošty čp. 1004. V případě nebezpečí bylo možno všechny vchody zatarasit a znemožnit tak nepříteli, který již dobyl hradby, aby pronikl do bašty, kam se uchýlili obránci. Pokud je naše úvaha o způsobu spojení bašty s hradbou oprávněná, představovaly by slánské hradby vyspělý způsob řešení obranné soustavy. Můžeme oprávněně předpokládat, že i ve Slaném došlo k výstavbě nejstaršího opevnění

bezprostředně po královské fundaci a že tedy již v prvním desetiletí 14. století bylo město ohrazeno, i když možná ne ještě v definitivní podobě. Městské brány vznikaly současně s ostatním opevněním. Brány, uzavírající výpadové trasy v liniích vnitřní hradební zdi, musely vzniknout současně s uzavřeným prstencem hradeb a je tedy jisté, že i brána, nazývaná později Velvarskou, stála již na začátku 14. století. Nelze s jistotou rozhodnout, zda některé části Velvarské brány pocházejí z lucemburské epochy. Významnou zprávu, dokládající péči

panovníka o stav opevnění královských měst, obsahuje privilegium Karla IV. z roku 1377. Král uděluje slánským měšťanům na věčné časy ungelt z měření soli a zároveň jim postupuje úřad šrotěřství se všemi důchody. Z výnosu ungeltu mají opravovat příkopy, zdi a městské věže. Vzhledem k tomu, že město i celá země žily v následujících desetiletích v klidu a míru, nedošlo k závažnějšímu porušení bran a hradeb a opravy se omezovaly na běžnou údržbu.

Nové období v historii slánského opevnění znamenala teprve zemská revoluce husitská. Po jedenáctidenním obléhání spojenými vojsky Sirotků a Táboritů je nepochybné, že byly hradby i brány těžce poškozeny střelbou z děl a praků. V této nejisté době bylo opevnění opraveno asi jenom provizorně, tak aby mohlo vzdorovat nepříteli.

Až za vlády Jiřího z Poděbrad se využilo pokojných let k podstatné opravě fortifikační soustavy.

V době pozdně gotické bylo opevnění majetkem města, jeho

oprava a údržba byla záležitostí celé obce a části hradeb a bašty by tudíž neměli užívat jednotliví měšťané ke svému individuálnímu prospěchu. Pozdně gotická přestavba určila v podstatě definitivní formu slánského opevnění. V 16. století byla věnována značná péče stavebním úpravám bran, které neměly jenom obranný význam, ale v době míru sloužily především k reprezentaci města jako symbol jeho svobody a bohatství.

V jedné z bašt, zvané podle způsobu využití Černá, bývala prachárna. 16. května 1611 došlo v Černé baště k příhodě, která s jistotou dokazuje, že bašty byly tehdy již uzavřeny.

Střelný prach zde uložený se při přesypávání vzňal a vyrazil dělníka i s železnými dveřmi ven. Dohlížitel Jan Unhošťský byl tak popálen, že prý vypadal, jako by ho otrhali „nydrlandští psi“.

Pokles významu opevnění se projevil za třicetileté války, kdy město nebylo schopno se za svými hradbami bránit a otevíralo brány každému vetřelci. Nebyly to však jenom průtahy vojsk, které sužovaly město. Slaný trpělo i požáry, emigraci obyvatel, epidemiemi a pozvolným vyliďňováním. Hradby byly pravděpodobně zpola zbořené, bašty vytlučené a rozbité, některé vypálené. Počátkem 2. pol. 17. stol. se asi přikročilo alespoň k nejnutnějším opravám sesouvajících se hradeb i ostatních částí opevnění.

Další osudy městského opevnění jsou poznamenány jeho stále více klesajícím vojenským významem. Hradby se udržují způsobem, aby finanční náklady na opravy byly co nejnižší. V prvních desetiletích 19. stol. byla přestavěna Černá bašta a její patro upraveno k obytným účelům. K jižní straně objektu bylo přiloženo venkovní zastřešené schodiště. Výstavba komínu umožnila vytápění prostoru. Pro dobu první pol. 19. stol. je příznačným jevem boření hradeb a bran. Pouze Velvarská brána zůstala zachována nejspíše proto, že nepřekážela komunikaci.

Velvarská brána

TIP
na vycházku

PRAŽSKÁ BRÁNA
VŠEHLUŠICKÁ BRÁNA
LOUNSKÁ BRÁNA
VELVARSKÁ BRÁNA
ČERNÁ BAŠTA

SEDMÝ
OPEVNĚNÍ

KRÁLOVSKÉ MĚSTO **Slaný**

Vydalo Infocentrum Slaný, 2010
Masarykovo náměstí 159, 274 01 Slaný
tel. +420 312 523 448 • www.infoslany.cz
ic@infoslany.cz
© Foto Pavel Vychodil
© Design Martin Donát

Z EDICE
**MĚSTSKÁ
TURISTIKA**